

• INFORMÁCIE •

Prof. PhDr. Miroslav Kusý, CSc.

(1. 12. 1931 – 13. 2. 2019)

Neuplynulo veľa času od vydania monotematického čísla vedeckého časopisu *Studia Politica Slovaca*, ktoré bolo venované profesorovi Miroslavovi Kusému.¹ Plánovali sme podobné stretnutie, aké sa konalo 6. decembra 2016, keď Ústav politických vied SAV v spolupráci s Katedrou politológie Filozofickej fakulty UK v Bratislave a Sociologickým ústavom SAV zorganizoval kolokvium *Od filozofie k politológii. Miroslav Kusý a jeho vedecká a publicistická spisba od 60. rokov 20. storočia do súčasnosti*. Naše plány sme však už nemohli realizovať, pretože od večera 13. februára 2019 sa začala šíriť zvesť o úmrtí profesora M. Kusého.² Jeho meno bolo známe nielen odborníkom z humanitných a spoločenských vied, ale vlastne každému, kto zbežne sleduje politiku na Slovensku. K aktuálnym politickým a spoločenským problémom sa vyjadroval od 60. rokov 20. storočia. Vo verejnosti rezonovala najmä jeho politická publicistika, ktorá je, ako to zdôrazňovali napríklad Juraj Fabian a Jozef Kiss, pre politickú vedu veľmi dôležitá.

Nikdy nemal záujem byť politikom, lebo mu na to – ako to povedal stručne a jasne v rozhovore s Raisou Kopsovej – chýbali „*osobné predpoklady a ambície*“. Ale zároveň bol vždy presvedčený o tom, že politikom treba pripomínať dodržiavanie základných princípov občianskej spoločnosti a mravného zákona.³ Skutočne krátky čas bol aktívnym politikom, a to po Novembri 1989. Podľa neho politika „*to nie je džob pre intelektuála, ktorý si všetko trikrát preveruje, aby sa nekopol. Minister musí konať rázne a okamžite zabudnúť, čo bolo včera. Ja som sa na minis-*

¹ V druhom čísle *Studia Politica Slovaca* v roku 2018 boli uverejnené tieto štúdie: KMEŤ, Norbert: Úsilie o humanizáciu človeka a občana. In: *Studia Politica Slovaca*, roč. 11, 2018, č. 2., s. 3 – 19; BÁTORA, Jozef: Kritický inštitucionalizmus Miroslava Kusého a základy slovenskej politológie. In: Tamže, s. 20 – 31; DALBERG, Dirk: Materializmus a machiavellizmus. Pohľad Miroslava Kusého na československú spoločnosť v období normalizácie. In: Tamže, s. 32 – 49; MALOVÁ, Darina – MIHÁLIKOVÁ, Silvia: Vznik a rozvoj politológie na Slovensku v deväťdesiatych rokoch v kontexte pôsobenia Miroslava Kusého. In: Tamže, s. 50 – 68.

² Pozri napríklad <https://dennikn.sk/minuta/1381252/>; <https://domov.sme.sk/c/22052800/vo-veku-87-rokov-zomrel-politolog-miroslav-kusy.html>; <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/502212-miroslav-kusy-ten-co-plaval-vzdy-proti-prudu/>; <https://ujsozko.com/kozelet/meghalt-miroslav-kusy>; https://www.lidovky.cz/lide/zemrel-slovensky-politolog-a-signatar-charty-77-miroslav-kusy.A190214_161828_lide_ceh; <https://www.cas.sk/clanok/803479/zlyhalo-mu-srdce-zomrel-znany-slovensky-politolog-miroslav-kusy-87/>; <http://www.csdcs.cz/cs/g6/4999-DS.html>

³ Byť marxistom na Slovensku. Rozhovor Raisy Kopsovej s Miroslavom Kusým. In: *Filozofia*, roč. 48, 1993, č. 5, s. 300 – 301.

tra necítiteľ, nechcel som ním byť.“⁴ Ním vykonávaná funkcia vedúceho Ideologického oddelenia ÚV KSS od 21. októbra 1968 do 1. marca 1969 sa nedá považovať za aktívnu politickú činnosť. O úlohe intelektuálov v spoločnosti nielen písal, ale vlastnými aktivitami ukazoval, ako sa treba angažovať, pričom sa vždy snažil zachovať si nestrannosť.⁵ Je zaradovaný k tým intelektuálom, čo uverili v marxizmus-leninizmus, ale postupne sa s týmto myšlienkovým prúdom rozišli. Dogmatizmus totiž obmedzoval ich slobodu, čo M. Kusý tvrdil už v 60. rokoch 20. storočia.

Jeho komunistickú minulosť mu s obľubou pripomínali tí, ktorí na neho útočili, či už v 70. a 80. rokoch 20. storočia, alebo po Novembri 1989. Pre nich navždy zostal napríklad boľševikom, komunistom, revizionistom, dogmatikom, zradcom, zapredancom atď. Podobne ako ďalšie osobnosti z občianskeho disentu, ku ktorým patria o. i. Jozef Jablonický, Ivan Kadlečík, Hana Ponická, Milan Šimečka, Dominik Tatarka, aj M. Kusý viedol nerovný zápas s predstaviteľmi normalizačného režimu. Odmietol prijať pozíciu obeť, ktorá sama môže za to, v akej situácii sa nachádza.⁶

Po Novembri 1989 sa vrátil na akademickú pôdu. Dňa 17. januára 1990 bol zvolený za rektora Univerzity Komenského. O dva dni neskôr 19. januára 1990 mu prezident Československej socialistickej republiky Václav Havel „*odovzdal menovací dekrét rektora Univerzity Komenského*“.⁷ Od roku 1990 bol tiež vedúcim Katedry politológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského (FiF UK). Túto funkciu vykonával do roku 1996.⁸ Zastávanie tohto postu bolo prirodzené, keďže už v 60. rokoch 20. storočia sa zapájal do aktivít súvisiacich s konštituovaním politológie ako samostatnej vednej disciplíny, čo bolo trendom vo všetkých štátoch sovietskeho bloku. Keď vznikala Katedra politológie FiF UK, bol založený aj Politologický kabinet SAV (PK SAV), ktorý sa od 1. marca 2002 premenoval na Ústav politických vied SAV. Riaditeľom PK SAV v rokoch 1990 – 1998 bol Dr. Jozef Jablonický. V 90. rokoch 20. storočia bol profesor M. Kusý členom Vedeckej rady PK SAV. Viac než dve desaťročia mali PK SAV a Katedra politológie FiF UK v Bratislave spoločnú komisiu na udeľovanie vedeckej hodnosti CSc. a neskôr

⁴ KUSÝ, Miroslav: Ako som bol ministrom. In: <https://dennikn.sk/1386230/ako-som-bol-ministrom/>

⁵ Pozri napríklad KUSÝ, Miroslav: Intelektuáli v slovenskej politike pred a po roku 1989. In: *Studia Politica Slovaca*, roč. 1, 2008, č. 1, s. 54 – 73; pozri tiež: https://www.sav.sk/journals/uploads/04031256SPS_1_2008_M%20Kusy.pdf; KUSÝ, Miroslav: Naši intelektuáli za komunizmu. In: KUSÝ, Miroslav: *Na vlnách Slobodnej Európy 1997 – 2001*. Bratislava: Kalligram, 2001, s. 174 – 177; KUSÝ Miroslav: Inteligenti a intelektuáli. In: KUSÝ, Miroslav: *Eseje*. Bratislava: ARCHA, 1991, s. 220 – 224.

⁶ Ivan Kadlečík v liste z 15. januára 1974 vyjadril radosť nad želaním, ktoré mu poslal Michal Gáfrik, „*lebo svedčí, že si ešte normálny a nemáš rozum, čo vlastnia viacerí moji priatelia, doporúčajúci mi, aby som nebláznil a držal hubu, lebo takto si len škodím, čiže podľa nich ja som si na vine, že tu ktosi pácha špinavosti. Je to logika cynická a zbavuje ich zodpovednosti za to, čo sa deje. Čiže ja sám som si odňal niektoré občianske práva.*“ In: KADLEČÍK, Ivan – PASTIER, Oleg: *Spytovanie (Román)*. Ivanka pri Dunaji: F.R. & G, 2010, s. 118.

⁷ https://uniba.sk/fileadmin/ruk/nasa_univerzita/NU1989-90/nu1989-90_06_07-februar-marec.pdf

⁸ SZOMOLÁNYI, Soňa: Katedra politológie na FiF UK. In: *Studia Politica Slovaca*, roč. 2, 2009, č. 1, s. 105; pozri tiež: https://www.sav.sk/journals/uploads/04121458SPS_1_2009_%20KPol%20FiF%20UK.pdf; https://uniba.sk/detail-aktuality/back_to_page/univerzita-komenskeho/article/zomrel-byvaly-rektor-uk-prof-miroslav-kusy/

akademického titulu PhD. V týchto komisiách boli uznávaní odborníci aj z ďalších vedeckých inštitúcií a on bol ich predsedom.

Profesor M. Kusý sa dlhé roky zaoberal problematikou individuálnych a kolektívnych ľudských práv. Ich dôležitosť a význam pre jednotlivca i spoločnosť začal zdôrazňovať od roku 1968 a čoraz intenzívnejšie po podpise Charty 77.⁹ Patril k významným odborníkom vo výskume a propagovaní ľudských práv a slobôd. Bol spoluzakladateľom Československého helsinského výboru (ČSHV), ktorý oficiálne začal pôsobiť 5. novembra 1988. Bolo to v čase, keď disidenti a nezávislí aktivisti museli každodenne čeliť represívnemu aparátu socialistického Československa, najmä Štátnej bezpečnosti. Medzi zakladajúcich členov ČSHV patria okrem iných Ján Čarnogurský, Jiří Dienstbier, Václav Havel, Milan Šimečka, Petr Uhl.¹⁰ Po roku 1989, ako uviedol M. Kusý v jednom rozhovore zo 14. novembra 2008, „z čisto pragmatických dôvodov sme Československý helsinský výbor rozdelili na český a slovenský“. Po úmrtí Júliusa Strinku (7. 4. 1928 – 10. 2. 1997), ktorý bol v rokoch 1990 – 1994 riaditeľom Filozofického ústavu SAV, prevzal v roku 1997 vedenie Slovenského helsinského výboru (SHV). V 90. rokoch 20. storočia nastali v SHV konflikty, ktoré súviseli so vznikom Slovenskej republiky a s vtedajšou polarizáciou spoločnosti, najmä v otázke štátnotvornej a politickej. Časť členov SHV sa nazdávala, že treba zaujať miernejšie stanovisko k vládam Vladimíra Mečiara v oblasti dodržiavania ľudských práv. Miroslav Kusý bol však presvedčený o potrebe „*tvrdso sledovať všetky prešľapy a upozorňovať na ne, burcovať verejnosť*“. Z tohto pramenil aj jeho konflikt s Júliusom Strinkom a Hanou Ponickou, ktorá mu „*vykričala: „Miro, ty nie si náš! Ty nepatríš k nám. S veľkým N. My Slováci si musíme pomáhať.*““¹¹ Predsedníckeho postu v SHV sa vzdal asi v roku 2004 a túto funkciu v ďalších rokoch vykonával Lajos Grendel.¹²

Profesor M. Kusý bol zakladateľom a dlhoročným odborným gestorom Olympiády ľudských práv pre stredoškolskú mládež. V školskom roku 2018/2019 sa konal 21. ročník tejto súťaže.¹³ Predsedníčkou celoštátnej komisie spomínanej olympiády je v súčasnosti Dagmar Horná.¹⁴ Tento rok udelili po prvýkrát Cenu profesora Miroslava Kusého.¹⁵ M. Kusý sa pričínal tiež o to, aby bola UNESCO katedra výchovy k ľudským právam „*ustanovená 26. októbra 1992 na zá-*

⁹ <http://diskriminacia.sk/miroslav-kusy-aj-v-tej-najdemocratickejsj-spolocnosti-su-nevyhnutne-obcianske-zaujmy-a-tlaky-aby-sa-nieco-dosiahlo/>

¹⁰ *Zpravodaj*. Československý helsinský výbor, roč. 1989, č. 1, s. 2 – 3.

¹¹ <http://diskriminacia.sk/miroslav-kusy-aj-v-tej-najdemocratickejsj-spolocnosti-su-nevyhnutne-obcianske-zaujmy-a-tlaky-aby-sa-nieco-dosiahlo/>; pozri aj napríklad KUSÝ, Miroslav: Čo ty máš vlastne s tými Maďarmi? In: KUSÝ, Miroslav: *Na vlnách Slobodnej Európy*, s. 153; KUSÝ Miroslav: Útok na Slovenský helsinský výbor. In: KUSÝ, Miroslav: *Na vlnách Slobodnej Európy*, s. 192 – 196.

¹² <http://diskriminacia.sk/miroslav-kusy-aj-v-tej-najdemocratickejsj-spolocnosti-su-nevyhnutne-obcianske-zaujmy-a-tlaky-aby-sa-nieco-dosiahlo/>

¹³ Bližšie pozri <http://www.olp.sk/>; <https://www.iuventa.sk/sk/Olympiady/Olympiady-a-sutaze/OLP.alej>

¹⁴ <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/508659-skola-moze-byt-laboratorium-demokracie/>

¹⁵ <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/508773-pravda-ocenila-stredoskolakov/>; <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/508443-olympiada-ludskych-prav-pripomenie-revoluciu/>; <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/508659-skola-moze-byt-laboratorium-demokracie/>

klade dohody medzi UNESCO a UK v Bratislave“.¹⁶ Bol aj členom Rady vlády pre ľudské práva, ktorá mala prvé zasadnutie pod vedením podpredsedu vlády SR pre ľudské práva a národnostné menšiny Rudolfa Chmela 12. apríla 2011.¹⁷ Členstvo v nej ukončil na zasadnutí 20. novembra 2013, keď do nej Miroslav Lajčák, minister zahraničných vecí SR, vymenoval profesora Pavla Mešťana, riaditeľa Múzea židovskej kultúry Slovenského národného múzea v Bratislave.¹⁸ Na podporu M. Kusého vydali 25. novembra 2013 vyhlásenie, ktoré signovali Kálmán Petőcz, Silvia Miháliková, Laco Oravec a podporili ho aj ďalšie osoby.¹⁹

S profesorom M. Kusým sa nám vždy spolupracovalo vynikajúco, a skutočne to nie je fráza. Keď mohol, vždy pomohol; rád a zanielene diskutoval nielen o politicko-spoločenskej problematike. Nikdy sme od neho nepočuli, že sa niečo nedá realizovať. Vždy hľadal spôsob, ako danú záležitosť úspešne zavŕšiť. O jeho výnimočnom prístupe k ľuďom a veľkej tolerancii by mohli rozprávať mnohí. Zároveň si vedel priznať, že sa napríklad zmýlil, že pochybil..., čo považoval za prirodzené. Takto si získal prirodzenú autoritu. Mnohí naňho slovne útočili. On svojim oponentom však neostával nič dlžný, ako hovorieval Jozef Jablonický: „Padni, komu padni.“ Prof. M. Kusý bol zástancom názorovej tolerancie aj preto, lebo je nevyhnutná pre zdravý rozvoj spoločnosti, čo je možné len vtedy, keď existuje slobodná spoločnosť.²⁰ Jeho činnosť majú svojich pokračovateľov, ktorí budú naďalej nadväzovať na jeho prácu a zápasy o slobodu, pravdu a spravodlivosť.

Česť jeho pamiatke!

Norbert Kmet'

¹⁶ <https://uniba.sk/o-univerzite/fakulty-a-dalsie-sucasti/unescobre/>; KUSÝ, Miroslav: Počiatky politológie na Slovensku po Novembri 1989. In: KUSÝ Miroslav: *Na vlnách Slobodnej Európy 1997 – 2001*, s. 430.

¹⁷ <https://domov.sme.sk/c/5848100/rada-vlady-pre-ludske-prava-zasadla-po-prvy-raz.html>

¹⁸ <https://domov.sme.sk/c/7013683/isiel-proti-antikomunistom-teraz-je-v-rade-pre-ludske-prava.html>; K sporu M. Kusého a P. Mešťana pozri napríklad KUSÝ, Miroslav: Jedno zasadanie, jedna správa, jedno uznesenie. In: KUSÝ Miroslav: *Na vlnách Slobodnej Európy*. Bratislava : SMENA 1990, s. 103 – 104; KUSÝ, Miroslav: Kto robil normalizáciu na Slovensku? Prípadová štúdia k profilu hlavného slovenského normalizátora. In: KUSÝ, Miroslav: *Na vlnách Slobodnej Európy 1997 – 2001*, s. 418 – 421; Nová taktika protisocialistických exponentů. Příloha k DSZ z 12. 4. 1989, s. 1 – 2. In: Federální ministerstvo vnitra. Č. j.: OV – 039/A – 89, 12. IV. 1989. Denní situační zpráva č. 22; <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/svodky/dsz022-04-1989.pdf>

¹⁹ <http://www.ssn.sk/7889/vyhlasenie-k-odstupeniu-mirolava-kuseho-z-rady-vlady-pre-ludske-prava/>

²⁰ KUSÝ, Miroslav – ŠIMEČKA, Milan: *Veľký brat a veľká sestra. O strate skutočnosti v ideológii reálneho socializmu*. Bratislava : Nadácia Milana Šimečku, 2000, s. 205.